

An Investigation into Secondary School Teachers' Views on Law and Justice Textbook[#]

Hakan Öngören^{1,a,*}

¹General Directorate of Turkish National Police, İstanbul, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgment

[#]This study is a part of doctoral's thesis

History

Received: 05/10/2022

Accepted: 11/04/2023

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright © 2017 by Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

ABSTRACT

In this study aims to determine the secondary schools 6. 7. and 8. the aim of the Law and Justice course, which is given as an elective course in the classrooms, is to determine the teacher's opinions in terms of program suitability, scientific content, language, and expression. The working group of the research is the first of the 2021–2022 academic year. 13 teachers are working in five secondary schools in the Sultanbeyli district teach elective Law and Justice courses during their term. The study used the descriptive analysis in analyzing the findings obtained through a semi-structured interview form which sought to determine the opinions and evaluations of the teachers about the suitability of the Law and Justice Curriculum, scientific content, language, and expression. NVivo program was used in the analysis of the data. According to the evaluation made in terms of the language and expression of the Law and Justice textbook, the participants stated that the textbook was very suitable, clear, and understandable for the students, and they evaluated that the content, goals, and objectives in the Law and Justice textbook were designed in accordance with the Law and Justice Curriculum. In addition, the participants evaluated that the Law and Justice textbook's content, goals, and achievements were designed by the Law and Justice Curriculum. Accordingly, various suggestions were made for the law and justice course education program.

Keywords: Law and justice course, secondary school teachers, qualitative research.

Ortaokul Öğretmenlerinin Hukuk ve Adalet Ders Kitabına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Bilgi

[#]Bu çalışma doktora tezinin bir parçasıdır.

*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 05/10/2022

Kabul: 11/04/2023

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

Öz

Bu çalışmada amaç, ortaokullarda seçmeli ders olarak verilen Hukuk ve Adalet dersine ilişkin programa uygunluk, bilimsel içerik, dil ve anlatım yönünden öğretmen görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim ve öğretim yılının I. döneminde seçmeli Hukuk ve Adalet dersi veren Sultanbeyli ilçesindeki beş ortaokulda görevli toplam 13 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiş ve sonuçlar betimsel analiz tekniğine göre analiz edilmiştir. Verilerin analiz aşamasında NVivo programından yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcı öğretmenler, Hukuk ve Adalet ders kitabını içerik açısından yeterli görmekte yeterli görmekte fakat içerikte sadeleştirme yapılması ve örnek olayların çoğaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar dil ve anlatım yönünden ders kitabının öğrenciler adına gayet uygun, açık ve anlaşılır olduğunu belirtmiş, ders kitabındaki içerik, hedef ve kazanımların Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programına uygun bir şekilde tasarlandığı değerlendirilmesinde bulunmuşlardır. Araştırma sonuçları doğrultusunda Hukuk ve Adalet Dersi Eğitim Programına yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hukuk ve adalet dersi, ortaokul öğretmenleri, nitel araştırma.

^a ongorenhkn@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0003-3142-8184>

Öngören, H. (2023). Ortaokul öğretmenlerinin hukuk ve adalet ders kitabına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 12(2):328-338.

Giriş

Hukuku tanımlamak için öncelikle adaletin ne olduğunu bilmek gerekmektedir. İnsan, adalet konusunda yalnızca ahlaki olarak iyi olanın görünüm yapılarını gözlemlemeyi istemektedir. Bundan dolayı da adalet, insani bir fonksiyon ve bir erdem olarak takip edildiği sürece Romalı hukukçu Ulpianus'un belirttiği gibi hukuk, herkese hakkını vermek için kullanılan sürekli bir iradedir (constans ac perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi). Hukukun tanımı ilk değerlendirmede hukuk felsefesine değil de hukuk bilimine aitmiş gibi görünmektedir (Radbruch, 2015). Fakat hukuk bilimi de tek başına hukuk olgusunu açıklayamamakta, tanımın içeriğini doldurmak için diğer disiplinlerden yararlanmaktadır. Bundan dolayı da hukuk hem tanım hem de fonksiyon açısından diğer bilimlerle münasebet içinde olmaktadır. Örneğin eğitim tüm öğretilerin temeli olduğu için hukuk alanında eğitim hukuku ile ilgili tanımlamalar yer almaktadır. Nitekim hukukun öğretimi de eğitimin ve eğitim hukukunun iyi bilinmesinden geçmektedir. Bu bağlamda eğitim hukuku, birey ve toplumun gereksinim hissettiği eğitimin sunulabilmesi adına birey, toplum ve devletin görev ve yükümlülüklerini belirleyen geniş bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Güriz, 2009). Burada görüldüğü üzere hukuk ve eğitim, birbirlerini fonksiyon açısından tamamlayıcı iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk milli eğitim sistemi içerisindeki hukuk eğitimi, temel eğitimden başlamaktadır. Temel eğitimdeki hukuk eğitiminin esas amacı toplumun hukuk okuryazarlığı seviyesini yükselterek hukuk ve adalet bilincinin gelişmesine katkı sunmaktır (Ulger, 2013; Ünlütepe, 2016). Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında bilimsel bir perspektifle detaylı bir hukuk eğitimi verilirken temel eğitim seviyesinde ise hukuk ile ilgili kazanım, kavram, beceri ve değerler ile ilgili farklı derslere ait öğretim programları bulunmaktadır (Dolmaz, 2022). Buna göre Hayat Bilgisi, İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi, Hukuk ve Adalet ve Sosyal Bilgiler dersleri ile birlikte temel eğitim kademesi olan ilkökul ve Ortaokulda öğrencilere hukuk ile ilgili bilgiler verilmektedir (Aycil & Sönmez, 2018; İrşi, 2017). Sosyal bilgiler eğitimi ders programlarında yer alan hukuk eğitimi sayesinde toplumsallaşmanın sağlanması, toplum hayatında kişilerin birbirleriyle ve toplumla ilişkilerini düzenlenmesi ve hukuk kurallarının da öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgileri dersi öğretim programında sırasıyla 1998, 2005, 2017 ve 2018 yıllarında çeşitli değişimler yaşamış ve bazı konular farklı derslerle (İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ve Hukuk ve Adalet dersi) öğrencilere sunulmaya başlanmıştır (Kalaycı, 2019; Patrick & Hoge, 1991; Üstel, 2016).

2013-2014 eğitim ve öğretim yılında hayata geçirilen Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programında hukuk bilinci yüksek nesiller yetiştirilmesi hedeflenmiş ve programın içerik ve kazanımları bu doğrultuda tasarlanmıştır. Söz konusu program dilinin hukuki terimlerden oluşması ve soyut kavramları ihtiva

etmesinden dolayı da programın uygulayıcıları açısından program uygunluğu, bilimsel içerik, dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesi oldukça elzem bir durum olmuştur. Nitekim ders kitaplarının uygun yöntemlerle değerlendirilip bulguların program tasarımına yansıtılması, eğitim programlarının iyi tasarlanıp ve uygulanması kadar önem arz etmektedir. Ancak bu şekilde eğitim programının aksayan öğeleri tespit edilerek düzeltilmekte ve bu durumda da nitelikli programların ortaya çıkarılması sağlanmaktadır. Bir öğretim programının arzu edilen seviyede etkili olup olmadığı, programın kazanımlara erişmedeki başarı derecesine bakılarak değerlendirilmektedir (Gözütok, 1999; Kubat, 2015; Morgeson vd., 2005; Valcke vd., 2007). Söz konusu öğretim programları teorik yönden detaylı bir şekilde düzenlenmiş olsa bile, eğitim ortamlarında hayata geçirildiğinde ve program uygunluğu, bilimsel içerik, dil ve anlatım yönünden tamamlayıcı olduğunda geçerlilik kazanmaktadır. Bu bağlamda öğretim programını hayata geçirenler de öğretmenler olup, öğretim programının hayata geçirilmesinden önce programın felsefesi, öğretmenin programdaki yeri, öğretme-öğrenme süreç ve anlayışları, öğretim programının vizyonu ve öğretim programının felsefesi de öğretmen tarafından iyice kavranabilmiş olmalıdır (Schick & Cierpka, 2005; Tekbıyık & Akdeniz, 2008).

Hukuk ve Adalet dersinin öğretmenler tarafından değerlendirmesini konu alan araştırmalara bakıldığında, İrşi (2017), öğretmen görüşlerine göre öğrencilerde hukuk ve adalet bilincinin yerleşmesinde Hukuk ve Adalet dersinin önemli katkı sağladığını ve ders sonunda öğrencilerin kurallara riayet etme gibi davranışlar sergilemesinde artış gerçekleştiğini bundan dolayı da dersin programa uygun olduğunu saptamıştır. Buna karşın araştırmacı, öğretmen görüşlerine göre Hukuk ve Adalet dersi bilimsel içeriğinin ve bazı kavramların dil ve anlatım yönünden öğrenci hazırbulunuşluğuna uygun olmadığını da belirtmiştir. Alkayış (2019) da öğretmen görüşlerine göre Hukuk ve Adalet dersi ile birlikte öğrencilerin adalet ve eşitlik gibi değerler noktasında ilerleme kaydettiğini ve Hukuk ve Adalet dersi bilimsel içeriğinin güncel konu bakımından zenginleşmesi gerektiğini saptamıştır.

Sosyal Bilimler alanında yer alan seçmeli derslere (Medya Okuryazarlığı, Halk Kültürü, Kent Kültürü ve Düşünme Eğitimi) yönelik öğretmen görüşleri incelendiğinde; Kansızoğlu (2016), Medya Okuryazarlığı dersi ile ilgili öğretmen görüşlerine yönelik yapmış olduğu araştırmada ders sonunda öğrencilerde farkındalık geliştiğini ve ilgili dersin diğer seçmeli derslerle bütünleştirilmesi gerektiğini saptamıştır. Akyol Kasapoğlu (2015), Halk Kültürü dersi ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerine yönelik gerçekleştirdiği araştırmada Halk Kültürü ders programının dersi uygulayan öğretmenlerce tam olarak uygulanmadığı ve bunun nedeni olarak da öğretmenlerin halk kültürü bilgisi açısından yetersiz olmalarını gerekçe göstermiştir. Çolak (2020), Düşünme Eğitimi dersi ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin

görüşlerine yönelik yapmış olduğu araştırmasında söz konusu dersin seçmeli olması nedeniyle öğretim programındaki hedeflere ulaşılması noktasında kaygı taşıdıkları fakat öğrencilerin bu ders sayesinde eleştirel düşünme, problem çözme gibi becerileri elde ettiği değerlendirilmelerinde bulduklarını saptamıştır.

Bilimsel bilgiler, doğruluğu ve geçerliliği şu anki zamanda ispatlanmış ve kanıta dayalı bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Bilginin bilimsel süreçler içerisinde elde edilmesi ve bilimselliğinin kanıtlanması herhangi bir bilginin bilimsel olarak geçerli ve doğru olduğunu sağlamaktadır. Ders kitaplarında yer alan bilimsel bilgi içeriğinin de bu açıdan ele alındığında ispatlanmış ve kanıta dayalı bilgiler olması ve içerikle uygun olması gerekmektedir. Bu durum öğrencilerde kavram yanlışlarının oluşmasının engellenmesi ve bilimsel temelin eksiksiz yapılandırılması bakımından ders kitaplarında bilimsel içeriğin doğru ve uygun olmasının önemli bir husus olduğunu göstermektedir. Bunun yanında ders kitabının bilimsel içerik açısından yeterli olabilmesi için öğrenciyi araştırmaya-sorgulamaya yöneltmesi gerekmektedir. Bilimsel içerik açısından kitapta yer alan bilgilerin neden sonuç ilişkisinin kurulması, hatalı genellemelerin olmaması, kitapta yer alan bilgilerin doğru olması, kavramların doğru kullanılması, gereksiz bilgilerden ve kişisel görüşlerden kaçınılması ve bilgiler arası ilişkilerin kurulması beklenmektedir (Bağcı, 2007; Kılıç & Seven, 2004).

Gerek içerik gerekse de hedef ve yaklaşım açısından ders kitabının öğretim programına uygunluk göstermesi gerekmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde öğretim programında öngörülen değer, beceri ve tutumlara yönelik araştırmalara ağırlık verilmelidir. Ayrıca program uygunluğunun, bilimsel içeriğin ilintili olduğu konu ve alanlarla olan münasebetlerine, öğrencilerin gelişim fonksiyonlarına, öğrencinin bilimsel yöntemleri ve çağdaş teknolojileri kullanmaya ve öğrenciyi tartışmaya ve sorgulamaya yönlendirmesine ne tür katkı sunduğuna dikkat edilmelidir. Bununla birlikte öğretim programının izlediği çizgi de dikkate alındığında kitapların farklı öğretim yöntemlerine yer vererek öğrenciyi doğru bilgiye ulaştırmaları, öğretirken farklı bilgi, tutum ve becerileri de kazandırmaları vb. hususlara riayet etmeleri beklenmektedir (Arslan & Özpınar, 2009; İşbilir, 2019).

Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi

Ortaokul seçmeli Hukuk ve Adalet dersi ile ilgili temellerin atılması 03.12.2012 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında imzalanan “*Öğrencilerde Hukuk Bilincinin Geliştirilmesi Uygulamaları ve Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı Geliştirmek İçin İş Birliği Protokolü*” ile başlamıştır. 2013 yılından itibaren Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6. ve 7. sınıflarda eğitim gören öğrencilerin dilerlerse seçmeli ders olarak Hukuk ve Adalet dersi alabilmelerinin önü açılmıştır. 2017 yılında yapılan ilave değişiklikle Ortaokul 6. ve 7. sınıflar ile birlikte 8. sınıflarda da Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim programı uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye genelinde 2013-2014 eğitim ve öğretim yılında

Seçmeli Hukuk ve Adalet dersini seçen öğrenci sayısı 26.868 iken 2019-2020 eğitim ve öğretim döneminde 198.929 kişi olarak gerçekleşmiştir (Adalet Bakanlığı, 2021; Alıcı, 2015; İrşi, 2017; Millî Eğitim Bakanlığı, 2017; Sönmez vd., 2019).

Araştırmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin program uygunluğu, bilimsel içerik, dil ve anlatım kapsamında Hukuk ve Adalet ders kitabına yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmanın problem durumu ise hukuk ve adalet dersi ile ilgili geçmişte yapılan araştırmalarla şimdi elde edilen araştırma sonuçlarının karşılaştırıldığında ne şekilde olduğu ve Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programının uygulayıcılar açısından tam olarak ne tür eksiklikler ihtiva ettiğinin anlaşılabilmesi olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın dersi anlatan (öğretmen) yönünden Hukuk ve Adalet ders kitabının program uygunluğu, bilimsel içerik, dil ve anlatım bakımından öğrenci seviyelerine uygunluk ve yeterliliğinin anlaşılması adına bizlere önemli bir dönüt sağlayacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı da araştırmadan çıkarılacak değerlendirme sonuçları Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programının iyileştirilmesi hem de Hukuk ve Adalet Bilinci Geliştirme Komisyonuna fikir sunmak adına önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır;

1. Hukuk ve Adalet ders kitabının bilimsel içeriği yeterli midir?
2. Hukuk ve Adalet ders kitabında yer alan soru ve anlatımların dil ve anlatım yönünden anlaşılabilirlik düzeyinin öğrenci seviyesine uygunluğu nedir?
3. Hukuk ve Adalet ders kitabı hedef ve kazanım açısından öğretim programına uygun bir şekilde tasarlanmış mıdır?

Bu araştırmada Hukuk ve Adalet ders kitabı ile ilgili öğretmen görüşleri dil ve anlatım, bilimsel içerik ve hedef ve kazanım açısından ele alınarak Hukuk ve Adalet ders kitabının Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programına göre uygunluğu incelenmiştir.

Yöntem

Bu araştırmada öğretmen görüşlerinden yola çıkarak Hukuk ve Adalet ders kitabı ile ilgili öğretmenlerin deneyim ve değerlendirmeleri incelendiği için nitel araştırma tekniklerinden olgubilim (fenomenoloji) modeli uygulanmıştır. Nitekim olgubilim araştırmalarında bireylerin herhangi bir olay hakkındaki deneyimlerinin belirlenmesi en temel noktadır (Creswell, 2016). Bununla birlikte olgubilim deseni bireylerin deneyimlerini sadece bir olgu ile sınırlandırmakta ve ne deneyimledikleri ve nasıl deneyimledikleri konular üzerinden odaklanmaktadır (Gliner vd., 2015; Yıldırım & Şimşek, 2013).

Katılımcı Grubu

Bu araştırma 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı I. döneminde İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde yer alan ve Hukuk ve Adalet dersi vermekte olan 5 (beş) Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarına yönelik gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının İstanbul ilinde ikamet ediyor olmasından

dolayı araştırmının katılımcı grubu/örneklem seçiminde kolay ve hızlı ulaşılabilirlik ilkesi esas alınmıştır (Baştürk & Taştepe, 2013; Malhotra vd., 2004). Bununla birlikte araştırmının konusu Hukuk ve Adalet dersi olduğu için çalışma grubunun söz konusu dersi vermekte olan öğretmenler olmasına öncelik verilmiştir. Bu durumdan kaynaklı olarak araştırmının katılımcı grubu amaçsal örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Amaçsal örnekleme araştırmının amacına uygun olarak katılımcıların belirlenmesi yöntemidir (Kalın & Nalçacı, 2017). Çizelge 1’de yer alan okullardan Hukuk ve Adalet dersine vermiş olan/vermekte olan toplam 13 öğretmen (çalışma grubu) araştırmaya katılım sağlamıştır.

Araştırma etiği gereğince katılımcı kimliklerinin gizlenmesi, verilerin tercüme edilmesi, kategorize edilmesi suretiyle örüntülerin saptanması gerekmektedir (Merriam, 2013). Bundan dolayı nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan kodlama yöntemine başvurulmuştur. Araştırmaya katılım gösteren öğretmen sayısı 13 iken 2 katılımcı öğretmenin yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yetersiz ve oldukça eksik cevap vermesinden dolayı yarı-yapılandırılmış görüşme formları araştırma verilerinden çıkarılmıştır. Katılımcıların kimliklerini korumak amacıyla her bir katılımcıya K1, K2... (Kadın-1 Öğretmen, Kadın-2 Öğretmen...) ve E1, E2... (Erkek-1 Öğretmen, Erkek-2 Öğretmen...) olacak şekilde cinsiyet temelinde sınıflama yapılmış ve sıralı olarak katılımcılara değişmekte olan kodlar verilmiştir.

Yukarıda araştırmının gerçekleştirildiği ortaokullarda Hukuk ve Adalet dersi vermekte olan ve yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara katılım gösteren öğretmenlere ait demografik veriler yer almaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere araştırmaya toplam 13 öğretmen katılım göstermesine rağmen 2 öğretmene ait veriler eksik ve yetersiz olmasından dolayı 7 kadın ve 4 erkek katılımcı öğretmen olmak üzere toplam 11 katılımcıya ait veriler değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların tamamının lisans mezunu oldukları ve kadro branşlarına bakıldığında 6 katılımcının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 2 katılımcının Coğrafya Öğretmenliği, 1 katılımcının Tarih Öğretmenliği, 1 katılımcının Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği ve 1 katılımcının Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği mezunu olduğu saptanmıştır. Katılımcıların mesleki kıdemlerine bakıldığında ise 5 katılımcının 0-5 yıl aralığında, 5 katılımcının 6-10 yıl aralığında, 1 katılımcının 11-15 yıl aralığında olduğu görülmektedir. Son olarak 8 katılımcı Ortaokullarda görev alırken diğer 3 katılımcı da İmam Hatip Ortaokullarında görevli olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 1. Okullarına göre araştırmaya katılım gösteren öğretmen sayısı

Okul Kodları	Katılımcı Öğretmen Sayısı
AS1	2
BS2	3
CS3	5
DS4	1
ES5	2
Toplam	13

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yönteminde katılımcıların değerlendirilen olgular ile alakalı algı ve deneyimlerinin ortaya çıkarılmasında kullanılan temel yöntem görüşme yöntemidir (Merriam, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2013). Olgubilim (fenomonolojik) araştırmalarda veri toplama işlemi gözlemler, belgeler ve çeşitli görüşmelerle (yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış) gerçekleştirilmektedir (Cresswell & Poth 2016). Görüşme yöntemi katılımcılarla sözlü bir şekilde iletişim sağlanarak kendilerinin olay ve olgularla alakalı duygu ve düşüncelerinin tespit edilmesidir (Bal, 2008; İbrahimoglu, 2018). Seçmeli Hukuk ve Adalet dersi vermekte olan öğretmenlere yönelik “Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersinin Uygulamasına Yönelik Öğretmen Görüşleri Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu” düzenlenmiştir. Görüşme formu kişisel bilgiler ve yarı-yapılandırılmış sorulardan olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Brinkmann (2014) ve Gürbüz ve Şahin (2018)’e göre yarı-yapılandırılmış görüşmeler, görüşmeci ve araştırmacılara araştırmada önemli olduğu anlaşılan bir konunun veya perspektifin sorgulanması yönünden araştırmadaki önemli boşlukları doldurmaktadır. Yapılan görüşmeler sayesinde elde edilecek olan bilgilerin kapasitesi arttırılmakta bundan dolayı da yarı-yapılandırılmış görüşmeler nitel araştırmalara bilimsel anlamda önemli katkılar sunmaktadır.

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları hazırlanmadan önce Hukuk ve Adalet dersi ve ilgili konu alanları ile alakalı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması yapıldıktan sonra oluşturulan görüşme soruları ilk olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında uzman bir öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Akabinde ise aynı görüşme soruları Eğitim Programı Geliştirme ve Öğretim alanında uzman bir öğretim üyesine de görüşü alınmak üzere sunulmuştur. Görüşme formu sorularına yönelik uzman görüşleri alındıktan sonra çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonrasında da görüşme formu soruları pilot uygulamanın yapılması için ortaokulda görev yapan 1 Tarih Öğretmeni ve 1 Sosyal Bilgiler Öğretmenine yöneltilmiş ve uygulama toplamda 32 dakika sürmüştür. Gerçekleştirilen pilot uygulamanın sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına nihai şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizleri veri toplama evresi sonunda elde edilen verilerde gizli bulunan anlamların çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak dışa aktarım sürecidir (Baltacı, 2017). Söz konusu elde edilen verilerin bir kısmını da katılımcıların gördükleri, düşündükleri ve okuduklarının sorulan sorulara cevaben belirtmiş olduğu kelime ve cümlelerden oluşmaktadır. Söz konusu katılımcıların anlam, içgörü ve düşünce yüklü kurmuş olduğu cümleler ilgili araştırmaların nitel veri bulgularını oluşturmaktadır (Aygün & İlhan, 2018; Weber, 1990).

Bu araştırmada nitel veriler analiz edilmeden önce araştırılan konu ile ilgili literatür bilgisi taranmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2018)’de araştırılmakta bulunan bir olgu ve durumun iyi bir şekilde anlaşılması için konu ile alakalı

kavramsal ve kuramsal bilgiler çerçevesinde kodlama yapılması ve buna göre temaların oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Creswel (2014) de nitel araştırmacıların katılımcılardan temin ettikleri verileri tümevarım şeklinde soyut birikmiş bilgiler halinde organize etmesi gerektiğini ve bu süreç içerisinde temaların oluşturulması gerektiğini son olarak da temaların devamlı olarak araştırmacı tarafından mevcut verilerle karşılaştırma yapması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle araştırmacı tümdengelsel düşünme becerilerini kullanmış olacaktır. Katılımcılar betimsel analiz tekniklerine uygun olarak öncelikle kimliklerine göre sınıflandırılır iken öğretmenlere de kadın ve erkek cinsiyetine göre (K1, K2...E1, E2...) rumuz verilmiştir. Ayrıca nitel verilerin analiz aşamasında NVivo programından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 28.08.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 137028/7-18.

Bulgular

Bu bölümde, öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sırası ile verilmiştir.

Hukuk ve Adalet Ders Kitabının Bilimsel İçeriği Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Bu araştırmanın birinci alt amacı, Hukuk ve Adalet ders kitabının bilimsel içeriği yeterliliği hakkında öğretmen görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir. Buna yönelik olarak elde edilen bulgular Çizelge 3’te düzenlenmiştir.

Katılımcı değerlendirmelerinin analiz edilmesi neticesinde “Hukuk ve Adalet Dersi içeriği yeterli midir? Hangi konuların çıkarılıp ya da eklenmesi gerekir?” şeklindeki soruya verilen cevaplar Çizelge 3’te kategorize edilerek belirtilmiştir. Buna göre K1, K2, K3 ve K4 ders kitabının içeriğini bu haliyle yeterli görmekte, E2, E3 ve E4 ders kitabının içeriğinin yeterli olduğunu fakat içerikte sadeleştirme yapılması ayrıca örnek olayların çoğaltılması

gerektiği ile ilgili cevap verdikleri saptanmıştır. Katılımcılardan E1 ders kitabının içeriğinin yetersiz olduğunu çünkü içerikte anlam bütünlüğü konusunun eksik işlendiğini belirtmiştir (Çizelge 3). Bu çerçevede katılımcı öğretmen ifadelerine göre şu şekilde saptanmıştır;

K1’in değerlendirmesi “Hukuk ve Adalet dersinde bilimsel içeriğin mevcut durumu bu haliyle yeterlidir.” şeklinde iken; E1’in görüşü “Ders kitabı içeriği anlatım ve örnekler bakımından yetersiz buluyorum” şeklindedir. Bilimsel içeriğin nasıl olmasına yönelik E2’nin değerlendirmesi “Ders kitabındaki bilimsel içerik ve konular yeterli durumda ancak içerik daha da sadeleştirilmelidir.” şeklinde iken; K6’nın görüşü “...bilimsel içeriği yeterli görüyorum ancak içeriğe uygun olacak güncel olayların eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklindedir. E4’ün değerlendirmesine göre “İçerik açısından kavram kargaşasının yaratmaması adına bu haliyle yeterlidir. Öğrencilere örnek olay verilmesi daha somut etki yaratacaktır.” şeklinde iken; K5 “Bu konu hakkında fikir belirtmek istemiyorum.” şeklinde olmuştur.

Hukuk ve Adalet Ders Kitabında Yer Alan Soru ve Konu Anlatımların Dil ve Anlatım Yönünden Anlaşılabilirlik Düzeyine Yönelik Bulgular

Bu araştırmanın ikinci alt amacı, Hukuk ve Adalet ders kitabında yer alan soru ve konu anlatımların dil ve anlatım yönünden anlaşılabilirlik düzeyi hakkında öğretmen görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir. Buna yönelik olarak elde edilen bulgular Çizelge 4 ve 5 ’te düzenlenmiştir.

Katılımcı değerlendirmelerinin analiz edilmesi neticesinde “Hukuk ve Adalet ders kitabındaki konuların ve soruların anlaşılabilirlik düzeyinin öğrenci seviyesine uygunluğu ile ilgili ne/neler düşünüyorsunuz?” şeklindeki soruya verilen cevaplar Çizelge 5’te kategorize edilerek belirtilmiştir. Buna göre katılımcılardan K1, K6, K7, E1 ve E3 ders kitabındaki soruların dil ve anlatım yönünden öğrenciler için gayet uygun, açık ve anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan K3, K5, E2 ve E4 ders kitabındaki konulara dil ve anlatım yönünden daha açıklayıcı ve somut anlamlar yüklenilebileceğini belirtmişlerdir. (Çizelge 4). Bu çerçevede katılımcı öğretmen ifadeleri şu şekilde saptanmıştır;

K7’nin değerlendirmesi “Hukuk ve Adalet ders kitabında yer alan sorular dil ve anlatım yönünden 6. 7. ve 8. sınıf seviyesine uygun hatta biraz basit bile kalabiliyor.” şeklinde iken; E2’nin değerlendirmesi “Ders kitabındaki bazı konu içerikleri ve sorular dil ve anlatım açısından öğrencilerin düzeylerine uygun ancak bazı sorular haddinden fazla soyut.” E4’ün değerlendirmesi de “Soruların çoğu gayet açık ve somut fakat bazı sorular ise gereksiz bir soyut anlam içermekte bu da çocukları zorlamaktadır.” şeklindedir. Hukuk ve Adalet ders kitabındaki kavramların dili açısından K2’nin değerlendirmesi “Kavramlar genel manada soyut olduğu için öğrencinin anlaması zorlaşıyor fakat kavramlar somutlaştırılıp öğrenildikçe öğrencilerin soruları anlama

kısmı daha da kolaylaşacaktır.” şeklinde iken; K1’in değerlendirmesi “Ders kitabında yer alan kavramlar her öğrencinin anlaması için yeterli düzeyde ve bilişsel açıdan bu seviyeye uygundur.” şeklindedir.

Katılımcı değerlendirmelerinin analiz edilmesi neticesinde “Hukuk ve Adalet dersi işlenirken öğrencilerin zorlandığı ya da açıklayamadığı konular var mıdır? Varsa nelerdir?” şeklindeki soruya verilen cevaplar Çizelge 4’te kategorize edilerek belirtilmiştir.

Buna göre K1, K2, K3, K4 ve K6 ders kitabında öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği ve açıklanamayan bir konunun olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan K5, E3 ve E4 öğrencilerin ders kitabında yer alan anayasa/kanun, devlet/hükümet gibi konulara yabancılar ve konuları açıklayamadıklarını belirtmektedirler. Katılımcılardan K7 öğrencilerin ders kitabında yer alan pozitif ayrımcılık konusu açıklamadıklarını belirtmiştir (Çizelge 5). Bu çerçevede katılımcı öğretmen ifadeleri şu şekilde saptanmıştır;

Çizelge 2. Hukuk ve adalet dersi veren katılımcı öğretmenlerin demografik verileri

Öğretmen	Cinsiyet	Öğrenim	Branş	Kıdem	Okul
K1	Kadın	Lisans	Sosyal Bilgiler	6-10 yıl	Ortaokul
K2	Kadın	Lisans	Sosyal Bilgiler	11-15 yıl	Ortaokul
K3	Kadın	Lisans	Sosyal Bilgiler	6-10 yıl	Ortaokul
K4	Kadın	Lisans	Tarih	0-5 yıl	Ortaokul
K5	Kadın	Lisans	Coğrafya	6-10 yıl	Ortaokul
K6	Kadın	Lisans	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	0-5 yıl	İmam Hatip
K7	Kadın	Lisans	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri	6-10 yıl	Ortaokul
E1	Erkek	Lisans	Sosyal Bilgiler	0-5 yıl	İmam Hatip
E2	Erkek	Lisans	Sosyal Bilgiler	0-5 yıl	Ortaokul
E3	Erkek	Lisans	Sosyal Bilgiler	0-5 yıl	Ortaokul
E4	Erkek	Lisans	Coğrafya	6-10 yıl	İmam Hatip

Çizelge 3. Hukuk ve adalet ders kitabının içeriği ile ilgili değerlendirmeler

Kategori	Kod	Katılımcılar
İçerik Yetersiz	İçerik sadeleştirilmeli ve örnek olaylar çoğaltılmalı	E2, E3, E4, K6
	İçerik anlatım bakımından eksik kalmakta	E1, K7
İçerik Yeterli	İçerikte sunulan mevcut düzenleme yeterli	K1, K2
	İçeriğin çocukların bilişsel seviyesi için yeterli	K3, K4

Çizelge 4. Hukuk ve adalet ders kitabındaki konuların ve soruların dil ve anlatım yönünden değerlendirmeleri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Dil ve Anlatım Yönünden Somut	Öğrenciler için gayet uygun ve anlaşılırdır	K1, K6, E1, E3
	6. 7. ve 8. sınıfların bilişsel seviyesine uygundur	K7
Dil ve Anlatım Yönünden Soyut	Kavramlar öğrenilmedikçe anlama zorlaşmaktadır	K2, K3, K5, E2
	Daha açıklayıcı ve somut anlamlar ifade edilmelidir	E4

Çizelge 5. Hukuk ve adalet ders kitabındaki konuların ve soruların dil ve anlatım yönünden değerlendirmeleri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Dil ve Anlatım Yönünden Somut	Öğrenciler için gayet uygun ve anlaşılırdır	K1, K6, E1, E3
	6. 7. ve 8. sınıfların bilişsel seviyesine uygundur	K7
Dil ve Anlatım Yönünden Soyut	Kavramlar öğrenilmedikçe anlama zorlaşmaktadır	K2, K3, K5, E2
	Daha açıklayıcı ve somut anlamlar ifade edilmelidir	E4

Çizelge 6. Hukuk ve adalet dersinin hedef ve kazanım açısından program uygunluğu değerlendirmeleri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Hedef ve Kazanım Açısından Uygun	Öğretim programında yer alan tüm hedef ve kazanımlar ders kitabında uygun bir şekilde işlenmektedir	K2, K3, E4, K5, K7, E2
	Öğretim programında yer alan hakların hukukla güvence altına alındığını örnekendirme kazanımı ders kitabında açıklayıcı bir şekilde işlenmiştir	E1, E3
Hedef ve Kazanım Açısından Uygun Değil	Öğretim programında yer alan hukuki uyumsuzluk çözümünde görevli kurumu öğrenme kazanımı ders kitabında tam olarak işlenememiştir	K1, K4
	Öğretim programında yer alan hukuka aykırı durumların meydana gelme nedenlerini öğrenme kazanımı ders kitabında açıklayıcı bir şekilde işlenememiştir	K6

K3'in değerlendirmesi "Hukuk ve Adalet dersi konu içeriklerinde öğrencilerin açıklayamadığı ve anlayamadığı konu bulunmamaktadır." şeklinde iken K5 "Öğrenciler hukuk ve devlet kavramı gibi soyut konuları açıklamakta ve anlatmakta zorlanmaktadır.", K7 ise "Öğrenciler pozitif ayrımcılık konusunu tam olarak anlayamamaktadır." şeklindedir. Öğrencilerin ders kitabında açıklayamadığı ve algılamakta zorluk çektiği konuların anlaşılır olması için de E1'in değerlendirmesi "...anlattığımız kavramların çoğu soyut kelimeler olduğu için sürekli somut örnekler vererek öğrencilerin zihninde yer almasını sağlamaya çalışıyorum. Bir kavramı direkt açıklamakta zorlanabiliyorlar." şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Hukuk ve Adalet Ders Kitabının Hedef ve Kazanım Yönünden Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Bulgular

Bu araştırmanın üçüncü alt amacı ise Hukuk ve Adalet ders kitabının hedef ve kazanım yönünden öğretim programına uygunluğu öğretmen görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir. Buna yönelik olarak elde edilen bulgular Çizelge 6'da düzenlenmiştir.

Katılımcı değerlendirmelerinin analiz edilmesi neticesinde "Öğretim programının hedef ve kazanım açısından uygunluğu düşünüldüğünde Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerde adil olma değeri ve farkındalık yarattığını düşünüyor musunuz? Gözlemleriniz nelerdir?" şeklindeki soruya verilen cevaplar kategorize edilerek belirtilmiştir. Buna göre katılımcılardan K2, K3, E4, K5, K7 ve E2 öğretim programında yer alan tüm hedef ve kazanımlar ders kitabında uygun bir şekilde işlendiğini belirtmişlerdir. Katılımcı E1 ve E3 öğretim programında yer alan hakların hukukla güvence altına alındığını örnekendirme kazanımı ders kitabında açıklayıcı bir şekilde işlendiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı K6 ise öğretim programında yer alan hukuki uyumazlık çözümünde görevli kurumu öğrenme kazanımı ders kitabında tam olarak işlenemediğini belirtmiştir (Çizelge 6). Bu çerçevede katılımcı öğretmen ifadelerine göre E1'in değerlendirmesi;

"Eğitim programında yer alan kazanımlardan olup da ders kitabında açıklayıcı bir şekilde işlenemeyen hemen hemen hiçbir konu olmadığını söylemek mümkün gözükebilir. Fakat özellikle dersin temel kazanımı olan hakların hukukla güvence altına alındığı ile ilgili kazanım detaylı bir şekilde işlenmektedir. Bu durum zaten öğrencilerin geri dönüşlerinden de anlaşılmaktadır."

Şeklinde iken K1'in değerlendirmesi;

"...eğitim programındaki önemli kazanımlardan olan hukuki uyumazlık çözümünde görevli kurumu öğrenme kazanımı ile ilgili kitapta yeteri kadar içerik üretilmemekte ve üretilen içeriğin de yetersiz bir anlatımla sadece geçirilerek anlatılmaktadır. Zaten genel itibarıyla tüm kazanımların ders kitabında sağlanması zor gözükmektedir."

şeklindedir. Program uygunluğunun sağlandığına yönelik olarak K7'in değerlendirmesi;

"...nihayetinde ders programında yer alan kazanımların tamamını kusursuz bir şekilde işleyebilecek bir ders kitabına pek rastlanılmaz ama hukuk gibi zor konuların işlendiği Hukuk ve Adalet ders kitabında programda yer alan hemen hemen tüm kazanımlara yönelik sağlam içeriklerin oluştuğunu söylemek zor olmasa gerek."

Şeklinde saptanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ders kitaplarındaki görsellik ve tasarımın içerik ile bütünlük ve uyumluluk sağlaması, anlatılan konuların bütünlüğü, anlamlılığı ve kavranabilirliği açısından önem arz etmektedir. Özellikle soyut düşünme becerilerine dayalı anlatım ve içeriği olan derslerde bu durum göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Nitekim ders kitaplarındaki görsellerde eğitici ve öğretici bilgilerin yer alması, öğrenci seviyesine uygunluğu, öğrencinin motive edilmesi, uyarılması ve öğrencideki bilgilerin pekiştirilmesi ile kalıcılığı açısından önemli bir yere sahiptir (Falduto, 2008; Doğan & Tuğ, 2017; Shahinpoor & Bangir, 2021). Seçmeli Hukuk ve Adalet dersinde, soyut kavramlara dayalı anlatım yoğun olduğundan öğrenciler için ders kitaplarında yer alan görsellere ve sayfa tasarımlarına, anlatımın güçlü kılınması adına özen gösterilmesi gerekmektedir (Alici, 2015; İrşi & Sönmez, 2019; Öngören & Nurdoğan, 2022).

Araştırmanın birinci alt amacında yer alan Hukuk ve Adalet ders kitabının bilimsel içeriği yeterliliği hakkında öğretmen görüşlerine bakıldığında; toplamda dokuz katılımcı ders kitabının içeriğini mevcut haliyle yeterli görmekte fakat söz konusu dokuz katılımcıdan ikisi de ders kitabının içeriğinin yeterli olduğunu fakat içerikte sadeleştirme, seyreltilme yapılması ve örnek olayların çoğaltılması gerektiğini belirtmiştir. Nitekim İrşi (2017), öğretmenlerin Hukuk ve Adalet dersi kitabını bilimsel içerik açısından yeterli gördüğünü fakat öğrencilerin soyut olan kavramları anlama ve algılamada sorun yaşadığını saptamıştır. Alkayış (2019) da öğretmen görüşlerine Hukuk ve Adalet dersi bilimsel içeriğinin güncel konular bakımından zenginleşmesi gerektiğini saptamıştır. Ders kitaplarının bilimsel içeriği ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında; Çetinkaya (2020) Türkçe eğitiminde kullanılan ders kitabının içeriğinde yer alan bilimsel içeriğin ve metin türlerinin öğrencide sadece okuma becerisine yönelik hazırlandığı için öğrencide dersle alakalı farkındalık yaratması adına yeterli ilgi alanı oluşturamadığını bundan dolayı da programdaki hedef ve kazanımın birbiriyle uyumadığını belirtmiştir. Candan ve Ergen (2014) yapmış oldukları araştırmada, Hayat Bilgisi eğitiminde kullanılan ders kitabında yer alan bilimsel içeriğin, öğrencide sevgi, saygı ve misafirperverlik gibi değerler üzerine kurulu olduğunu ve bilimsel içeriğin bu değerleri aktarmada oldukça etkin bir şekilde kullanıldığını belirtmiştir.

Araştırmanın ikinci alt amacında yer alan Hukuk ve Adalet ders kitabında yer alan soru ve konu anlatımların dil ve anlatım yönünden anlaşılabilirlik düzeyi hakkında

öğretmen görüşlerine bakıldığında; beş katılımcı dil ve anlatım yönünden kitaptaki konu anlatımı ve soruların öğrenciler için gayet uygun, açık ve anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Dört katılımcı ise ders kitabındaki konulara dil ve anlatım yönünden daha açıklayıcı ve somut anlamlar yüklenebileceğini belirtmiştir. Ayrıca aynı soruya altı katılımcı da ders kitabında dil ve anlatım yönünden açıklanamayan bir konunun olmadığını fakat anayasa/kanun, devlet/hükümet gibi konulara yabancı olduklarını ve konuların öğrenciler tarafından rahat anlaşılmadığını belirtmiştir. İrşi (2017), öğretmenlere göre Hukuk ve Adalet ders kitabında yer alan bazı hukuki terimlerin anlaşılabilirlik düzeyinin öğrencilerin bilişsel düzeylerinin üzerinde yani zorlayıcı olduğunu saptamıştır. Buna karşın Alkayış (2019), öğretmenlerin Hukuk ve Adalet ders kitabını dil ve anlatım açısından öğrencilerin seviyelerine uygun hazırlandığını ve hukuki konuların dil ağırlığının öğrencilerin dersi anlama ve kavramaları noktasında olumsuzluk oluşturmadığını saptamıştır. Ders kitaplarının dil ve anlatımı ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında; İşbilir (2019), araştırmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitabını dil ve anlatım bakımından öğrencilerin bilişsel hazırbulunuşluk seviyelerine uygun olmasından dolayı yeterli gördüğünü belirtmiştir. Erol ve Kiroğlu (2012), araştırmasında Hayat Bilgisi ders kitabında noktalama ve yazım kurallarına gerekli özenin gösterilmediği, kimi sözcüklerin Türkçe karşılığı bulunmasına karşın yabancı kökenli karşılıklarıyla kullanılmış olduğunu ve Hayat Bilgisi ders kitaplarının işlevsel hazırlanmadığını saptamıştır.

Araştırmanın üçüncü alt amacında yer alan Hukuk ve Adalet ders kitabı hedef ve kazanım açısından öğretim programına uygunluğunun ne şekilde olduğu ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında; altı katılımcı öğretim programında yer alan tüm hedef ve kazanımlar ders kitabında uygun bir şekilde işlendiğini belirtmiştir. Buna karşın üç katılımcı ise öğretim programında yer alan hukuka aykırı durumların meydana gelme nedenlerini öğrenme kazanımı ile hukuki uyumsuzluk çözümünde görevli kurumu öğrenme kazanımı ile ders kitabında tam

olarak işlenemediğini belirtmiştir. İrşi (2017) de yapmış olduğu araştırmada Hukuk ve Adalet dersi ile öğretim programı arasındaki uyum ile ilgili olarak öğretmenlerin programda yer alan hedef ve kazanımlara yönelik ders içeriğinin oluşturulduğuna yönelik düşünce belirttiklerini saptamıştır. Aynı şekilde Alkayış (2019) da yapmış olduğu araştırmada Hukuk ve Adalet dersi ile öğretim programı arasındaki uyum ile ilgili öğretmenlerin olumlu düşünceler taşıdığını belirtmiştir. Ders kitaplarının hedef ve kazanım yönünden öğretim programına uygunluğu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında; İpek (2011) araştırmasında, Sosyal Bilgiler ders kitabındaki vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler öğretim programındaki etkin ve hukuk bilinci yüksek vatandaş yetiştirme hedefine uygun bir şekilde tasarlandığını belirtmiştir. Deniz vd., (2019) Türkçe ders kitabındaki kazanımların Türkçe öğretim programı ile uyumlu olduğunu ve Türkçe ders kitaplarındaki elde edilen okuma kazanımının diğer kitaplarda kullanılmadığını belirtmiştir.

Ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde eğitim programı düzenleyicileri ve araştırmacılar için bazı öneriler aşağıda sunulmaktadır:

1- Hukuk ve Adalet dersinin içerik, dil ve anlatım ve program uygunluğu ile alakalı araştırmalar da incelendiğinde, program tasarımcılarının ders kitabında yer alan soyut (devlet, hükümet, anayasa, kamu yararı vd.) kavramları somut örneklerle sunması gerektiği anlaşılmaktadır.

2- Program tasarımcılarının, metin içeriklerinin dil ve anlatım yönünden öğrencilerin bilişsel hazırbulunuşluk seviyesine uygun olması adına daha dikkatli olmaları ve hukuk konularının anlatımsal açıdan yoğun hukuk terim barındırmasından dolayı bu konuda uğraş vermeleri gerekmektedir.

3- Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda Hukuk ve Adalet ders kitabına yönelik öğrenci görüşlerine dayalı nitel araştırma yapmanın öğretmen görüşleri ile karşılaştırma yapma adına yararlı olacağı düşünülmektedir.

Extended Abstract

Introduction

Legal education within the Turkish national education system starts from basic education and continues until Law Schools are the field. The main purpose of the training here is both to train lawyers for society and to contribute to the development of legal and justice awareness by raising the level of legal literacy of society (Ulger, 2013; Ünlütepe, 2016). Detailed legal education is provided in higher education institutions in Turkey from a scientific perspective, while at the basic educational level, there are educational programs for different courses related to the acquisition, of concepts, skills, and values related to law. Accordingly, life science, human rights, citizenship and democracy, law and justice, and social studies courses in the basic education levels, provide information about the Law for elementary and middle school students (Aycil &

Sönmez, 2018; Hereditary, 2017, p. 25). It is aimed to ensure socialization through legal education included in the Social Studies education course programs, to regulate the relations of people with each other and with society in public life and to teach the rules of law. In this context, the curriculum of the Social Studies course has undergone various changes in 1998, 2005, 2017, and 2018, respectively, and some subjects have been offered to students with different courses (i.e., Human Rights, Citizenship, and Democracy course and Law and Justice course) (Kalaycı, 2019; Patrick & Hoge, 1991; Üstel, 2016).

Looking at the research on the evaluation of the Law and Justice course by teachers, İrşi (2017) found that the Law and Justice course made an important contribution to the formation of law and justice awareness among

students according to the views of teachers, and at the end of the course, there was an increase in students' behavior such as following the rules, so the course was appropriate for the program. However, the researcher also stated that the scientific content of the Law and Justice course and some concepts were not suitable for student readiness in terms of language and expression according to the views of the teacher. In another study, Alkayış (2019) found that according to the opinions of teachers for the Law and Justice course, students made progress in terms of values such as justice and equality, and suggested the scientific content of the Law and Justice course should be enriched in terms of current issues.

Method

In this study, the phenomenology model, one of the qualitative research techniques, was applied since the experiences and evaluations of the teachers about the Law and Justice textbook were examined based on the opinions of the teachers. As a matter of fact, determining the experiences of individuals about any event is the most basic point in phenomenological studies (Creswell, 2016). However, the phenomenology design limits the experiences of individuals to only one phenomenon and focuses on what they experience and how they experience it (Gliner et al., 2015; Yıldırım & Şimşek, 2013).

Results

Considering teachers' opinions about the adequacy of the scientific content of the Law and Justice textbook included in the first sub-purpose of this research, some participants considered the textbook's content was sufficient in its current form. Other participants also stated that the content of the textbook was sufficient, but the content should be simplified, diluted, and the book should include more examples. İrşi (2017) found that teachers considered the Law and Justice course books sufficient in terms of scientific content, but students had problems understanding and perceiving abstract concepts. Alkayış (2019) also determined that the scientific content of the Law and Justice course should be enriched in terms of current issues according to the views of the teacher. Considering the opinions of teachers about the level of intelligibility of the questions and subject narratives in terms of language and expression contained in the Law and Justice textbook included in the second sub-purpose of this research, most participants stated that the narration and questions in the book in terms of language and expression were very convenient, clear and understandable for students. Other participants stated that more descriptive and concrete meanings could be added to the topics in the textbook in terms of language and expression. Additionally, about half of the participants noted that no topic cannot be explained in terms of language and expression in the textbook, but foreigners and students were uncomfortable understanding topics such as the constitution/law, and state/government. İrşi (2017) found that according to the teachers, the level of intelligibility of some legal terms in

the Law and Justice textbook was higher than the cognitive level of the students. Alkayış (2019) also found that teachers prepared the Law and Justice textbook at the students' levels in terms of language and expression and that the language weight of legal issues did not create negativity in terms of students' understanding and comprehension of the course.

Discussion

If it is necessary to make an overall assessment of the course content of law and Justice, language and expression, and when examining compliance with the relevant research program, program abstract of designers in the textbook (state, government, constitution, public interest, etc.) he should present the concepts with concrete examples.

İrşi (2017) determined that teachers consider the Law and Justice textbook sufficient in terms of scientific content, but students have problems in understanding and perceiving abstract concepts. Alkayış (2019) also determined the views of teachers that the scientific content of the Law and Justice course should be enriched in terms of current topics. Considering the studies on the scientific content of textbooks; Çetinkaya (2020) stated that since the scientific content and text types in the content of the course book used in Turkish education were prepared only for the reading skill of the student, they could not create enough interest to raise awareness about the lesson in the student; therefore, the goals and achievements in the program did not match with each other. In their research, Candan and Ergen (2014) stated that the scientific content in the textbook used in Life Studies education is based on values such as love, respect, and hospitality in the student and that the scientific content is used very effectively in conveying these values.

Considering the studies on the suitability of the textbooks to the curriculum in terms of objectives and achievements; İpek (2011) stated in her research that the citizenship education in the Social Studies textbook was designed in accordance with raising effective citizens with high legal awareness in the social studies curriculum. Deniz et al., (2019) stated that the achievements in the Turkish textbook are compatible with the Turkish curriculum and that the reading achievements obtained in the Turkish textbooks cannot be used in other books.

Pedagogical Implications

Program designers should be more careful to ensure that the content of the text is suitable for the cognitive readiness level of the students in terms of language and expression, and they should try to deal with this issue since legal subjects contain intense legal words in terms of presentation. It is thought that conducting qualitative research based on student views on the Law and Justice textbook in future research will be beneficial in comparing teachers' views.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı (2021). 2019-2023 stratejik plan. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1656/191020201128481102020112645STRATEJ%C4%B0K%20PLAN%202019-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Akyol Kasapoğlu, P. (2015). *Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ve eğitim: Halk kültürü dersi örneği*. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alıcı, H. A. (2015). *Ortaokul hukuk ve adalet dersinin öğrencilerdeki hukuk bilincini geliştirmeye etkisi*. (Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alkayış, M. (2019). *Ortaokul seçmeli hukuk ve adalet dersi öğretim programı ve uygulamasının öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arslan, S., & Özpınar, İ. (2009). İlköğretim 6. sınıf matematik ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 97-113. <https://dergipark.org.tr/en/pub/zgefd/issue/47955/606752>.
- Ayıl, S., & Sönmez, Ö. F. (2018). Ortaokul öğrencilerinin hukuk ve adalet dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 7(20), 541-576. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egitimvetoplum/issue/43432/530194>.
- Aygün, M., & İlhan, G. O. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının blokzinciri üzerine görüşleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 908-932. <https://doi.org/10.26466/opus.494009>
- Bağcı, H. (2007). *Dokuzuncu sınıf bilgi ve iletişim teknolojileri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bal, A. P. (2008). Yeni ilköğretim matematik öğretim programının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 53-68. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4378/60009>.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-14. <https://dergipark.org.tr/en/pub/aeusbed/issue/30008/290583>.
- Baştürk, S., & Taştepe, M. (2013). *Öğretmen yeterlilikleri*. S. Baştürk (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (sf. 403-424). Vize Yayıncılık.
- Brinkmann, S. (2014). *Unstructured and semi-structured interviewing*. In P. Leavy (Eds.). *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (pp. 277-300). Oxford University Press.
- Candan, D. G., & Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içerme bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161. <https://dergipark.org.tr/en/pub/usaksosbil/issue/21639/232578>.
- Creswell, J., W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. Los Angeles, CA: Sage Publications.
- Çetinkaya, V. (2020). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin tür ile kazanımlar açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çolak, İ. (2020). *Düşünme eğitimi dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Deniz, K., Tarakçı, R., & Karagöl, E. (2019). Okuma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 688-708. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22958>.
- Doğan, Y., & Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye'nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 1(1), 56-79. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbyy/issue/34271/377806>.
- Dolmaz, M. (2022). Can a philosophical letter be used in values education? letters from seneca to lucilius. *Shanlax International Journal of Education*, 10(2), 29-40. <https://doi.org/10.34293/education.v10i2.4258>.
- Erol, B., & Kıroğlu, K. (2012). Hayat bilgisi ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 155-176. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sutad/issue/26246/276445>.
- Falduto, V. R. (2008). *A content analysis of contemporary college algebra textbooks: Applications of visualization strategies*. (Doctoral Dissertation). Nova Southeastern University Nova Southeastern University Fischler School of Education and Human Services in Partial Fulfillment of the Requirements, Florida (USA).
- Gliner, J. A., Morgan, G. A., & Leech, N. L. (2015). *Uygulamada araştırma yöntemleri: Desen ve analizi bütünleştiren yaklaşım [Research methods in applied settings an integrated approach to design and analysis]* (2. baskı). (S. Turan, Çev. Edt.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal kitabın yayın tarihi 2009).
- Gözütok, F. D. (1999). *Program değerlendirme MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı* (Yayına hazırlayan) Cumhuriyet Döneminde Eğitim (II içinde 160-174), MEB Yayınları.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe, yöntem, analiz*. Seçkin Yayıncılık.
- Güriz, A. (2009). *Hukuk başlangıcı*. Siyasal Kitabevi.
- İbrahimoğlu, Z. (2018). Middle school students' conceptual perceptions of the social studies course, and their transfer of the outcomes to daily life. *The Journal of Educational Research*, 112(1), 131-139. <https://doi.org/10.1080/00220671.2018.1469112>
- İpek, İ. (2011). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler öğretim programındaki hedeflere uygunluğu yönünden değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İrşi, E. (2017). *Ortaokul hukuk ve adalet dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İrşi, E., & Sönmez, Ö. F. (2019). Ortaokul hukuk ve adalet dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1457-1469. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2928>.
- İşbilir, F. O. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kalin, Z. T., & Nalçacı, A. (2017). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 293-304. <https://dergipark.org.tr/en/pub/befdergi/issue/30012/304143>.

- Kansızoğlu, H. B. (2016). Türkçe Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Dersine Yönelik Görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(2), 469-486. Doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.43360>.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2004). Konu alanı ders kitabı incelemesi. (4. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Kubat, U. (2015). Beşinci sınıf fen bilimleri öğretim programının içerik ve kazanım ilişkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 1061-1070. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8661>.
- Malhotra, M., & Sharma, J. B., Tripathii, R., Arora, P., ve Arora, R. (2004). Maternal and fetal outcome in valvular heart disease. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 84(1), 11-16. [https://doi.org/10.1016/S0020-7292\(03\)00317-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7292(03)00317-5).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. S. Turan), Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017) *Hukuk ve adalet dersi öğretim programı*, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2017111153856850-HUKUK%20VE%20ADALET%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%201Kas%C4%B1m2017.pdf>.
- Morgeson, F. P., Delaney-Klinger, K., & Hemingway, M. A. (2005). The Importance of Job Autonomy, Cognitive Ability, and Job-Related Skill for Predicting Role Breadth and Job Performance. *Journal of Applied Psychology*, 90(2), 399-406. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.2.399>.
- Öngören, H., & Nurodoğan, A. (2022). Göç durumu ve göç nedeni ekseninde ortaokul öğrencilerinin hukuk ve adalet dersi teorik bilgi düzeyleri ve davranış eğilimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(9), 579-601. <https://doi.org/10.47994/usbad.1119319>.
- Radbruch, G. (2015). Hukuk kavramı. (Çev.) M. Aydın, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 144-150. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/andhd/issue/56710/791782>
- Schick, A., & Cierpka, M. (2005). Faustlos: Evaluation of a curriculum to prevent violence in elementary schools. *Applied and Preventive Psychology*, 11(3), 157-165. <https://doi.org/10.1016/j.appsy.2005.05.001>.
- Shahinpoor, S., & Bangir A. G. (2021). Türkiye ve İran'daki ders kitaplarının incelenmesi: Görsel öge, sayfa ve kapak tasarımları. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 8(2), 255-280. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.931939>.
- Sönmez, Ö. F., İrşi, E., Önlen, M., & Polat, U. (2019). 2018 Ortaokul öğretim programlarının hukuk okuryazarlığı açısından incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 906-928. <https://doi.org/10.29299/kefad.2019.20.02.012>.
- Tekbıyık, A., & Akdeniz A.R. (2008). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programını kabullenmeye ve uygulamaya yönelik öğretmen görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 2(2), 23-37. <https://dergipark.org.tr/en/pub/balikesirnef/issue/3367/46487>
- Ulger, M. (2013). İnsan hakları ve vatandaşlık eğitimi ara disiplin alanı uygulamasının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 2(3), 14-29. <https://doi.org/10.19128/turje.181061>.
- Ünlütepe, M. (2016). Temel ve ortaöğretim kurumlarında hukuk eğitimi üzerine. *Legal Hukuk Dergisi*, 14(161), 2393-2407. <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/73153>.
- Valcke, M., Rots, I., Verbeke, M., & Van Braak, J. (2007). ICT teacher training: Evaluation of the curriculum and training approach in Flanders. *Teaching and teacher Education*, 23(6), 795-808. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.02.004>.
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis*. Sage Publications.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.